

Paradis og ørefik

Herman Klemetsen hopper paradiset på utstillingen «Porsangerskolen gjennom 100 år». Men alt var ikke bare paradiset i skolen: Klemetsen forteller at ørefik ikke var uvant kost da han selv var elev.

Av TOR KJETIL KRISTOFFEREN

På utstillingen som står på Industribygget i Lakselv denne uka, får man opplevelser av skolemiljøet fra 1905, 1955 og 2005 i Porsanger.

Og nettopp orden og tukt – som ørefiker – er viet oppmerksomhet under utstilling.

Ris bak speilet

På en plakett fra 1905, står reglene som gjelder: «Hjelper ikke formaninger og advarsler, kan legemlig straff i enkelte tilfeller være nødvendig. Straffen må tildeles på en måte som ikke er anstøtelig for sedeligheten eller skadelig for barnets helbred.»

Ved utstillingen er dette vist, ved sopolimen av riskvister som henger på veggen over den koftekledd eleven, til skrekk og advarsel.

Ørefik og lugging

– Lærerne hadde lov å slå elevene med ris, men de skulle ikke slå mot hodet, sto det i instruksene, forteller Hege Sætrum Kenny fra Interkommunalt arkiv.

Herman Klemetsen sier han aldri fikk ris i sin skoletid. – Men det vanket ørefik og lugging, dersom man ikke gjorde som læreren sa. Så vi var kortklippte, men luggen ble spart, så læreren skulle ha noe å ta tak i, humrer mannen fra Igeldas i Porsanger.

– Vi var vel ikke de mest lydige, så kanskje vi fortjente en lugg innimellom, sier han ettertenksomt.

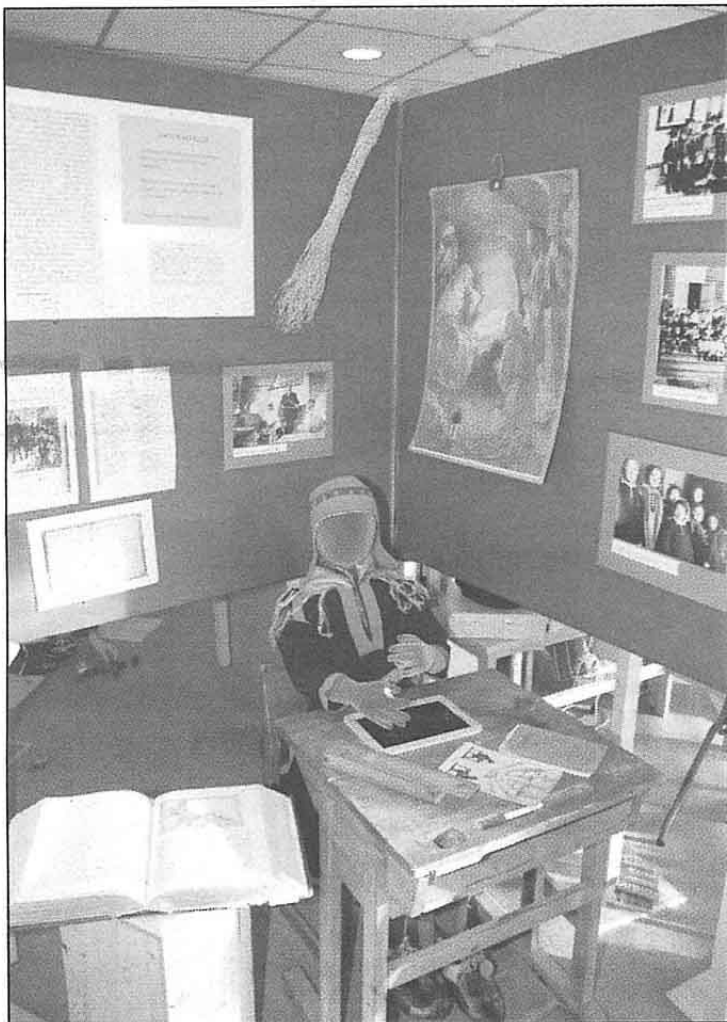
Skulk uten komager

Finnmark Dagblad har nylig satt søkelyset på skulking i Kautokeino. Skulking var også et problem i porsangerskolene i 1905.

Men det var ikke handletur i Alta som var årsaken til fraværet den gang. Nei, snarere: «Hadde ikke komager», eller «manglet brød», som det står å lese i meldingsbøkene. Plausibel fraværsgrunn var også at far måtte ha sønnen med som mannskap på fiskebåt, eller at datteren måtte være hjelpe til fordi mor er syk.

Fornorsking lønte seg

Utstillingen gir også annen inter-

Utstillingen viser hvordan en elev i porsangerskolen i 1905 hadde det med pult, tavle og kritt. Og på veggen i bakgrunnen; sopolimen av kvist som læreren kinne tukte elever med. Foto: Tor Kjetil Kristoffersen

essant informasjon. Hege Sætrum Kenny har funnet dokumentasjon på at jo flinkere læreren var til å fornorske, jo høyere lønn fikk han.

For i lønnsposen kom det såkalte «Finnfondstillegget». Det var et tillegg som ble lagt til lærerens lønn, og som ble beregnet ut fra hvor gode resultater han oppnådde i norskundervisningen.

Den sinte faren

Det er Porsanger museum, Porsanger bibliotek og Interkommunalt arkiv Finnmark som har gått sammen om utstillingen. Og man har funnet frem mange godbiter.

Et brev fra en internatbestyrer til en sint far, var sikkert en alvorlig sak den gang brevet ble skrevet. I dag er imidlertid innholdet i brevet kostelig lesing:

– Sant og si tok jeg ikke Deres uttalelse om forholda på internatet alvorlig, dertil var den alt for overdreven og glosene for saftige. Jeg trodde nemlig at De rett og slett hadde tatt en juledram eller to på forskjøtt, begynner brevet fra internatstyreren.

– Likevel har jeg foretatt en liten undersøkelse for å finne ut om forholdene hadde forandret seg til det verre.

«Mus spiser opp ongan»

Og etter å ha gjort sine undersøkelser henstiller bestyreren den sinte far om å roe ned:

– Jeg må på det innstendigste henstille til Dem at de ikke lager usanne rykter om forholdene på internatet og derved skremmer folk fra å sende sine barn til internatet. Det kan bli en farlig historie. Å si noe slikt som at «Der er så mye mus at ho er i ferd med å ete opp ongan» og at «maten ikke er etandes for en hest» er jo så bort i natta meningslaus og så simpelt at det overgår alle grenser for sømmelighet, fastslår internatstyreren.

Han ber mannen revurdere trusselen om å ta gutten ut av skolen:

– Jeg antar nok at skolen ville overvinne saknet om han blei borte, men tror de gutten ville tjene på det? Og de sjøl?

Herman Klemetsen konsentrerer seg for å klare å hoppe runden i paradiset. I bakgrunnen en imponert Hege Sætrum Kenny fra Interkommunalt arkiv. Foto: Tor Kjetil Kristoffersen

